

האמיתי ע"כ אמר לו אחי הוא עקיבא כנ"ל והנה כיון שגשחוק בצלפולו ש"מ שעדיין לא הגעת לרועי צקר ר"ל להיות צבור שור שהוא צקר, ח"ל אפי' לרועי לאן לא הגעתי שצמעשי אינני כגדולי אבות הראשונים המכונים רועי לאן ומכ"ש להיות רועי צקר לעמוד נגד השור כנ"ל וק"ל. [תקס"ח].

והיה כאלה משה אל האהל וגו' והשתחוו איש פתח אהלו, י"ל עפ"י מ"ש בתשובו רדב"ז ח' דרש שישראל חשבו מרע"ה לאלהות שהרי עשו עגל למלכות מקום מרע"ה והנה הרדב"ז רצה לנדותו אם לא יחזור צו ע"ש בח"א, וע"כ נ"ל לא ראו ישראל להשתחוות לפני משה בעברו לפניהם יען השתחוו לעגל שלא יראה ח"ו כמשתחוה לו השתחויות אלוהות, ומ"מ ראו לכבדו כהשתחויו לרצם ע"כ קמו נצבו פתח אהליהם והביטו אחריו עד בואו האהל וראו העין שם והשתחוו איש פתח אהלו לשכינה וצכללו גם כבוד התלמיד מרע"ה. [תקל"א].

ודבר ה' אל משה פנים אל פנים כאשר ידבר איש אל רעהו, משמע שזכה עתה יותר ממה שהי' קודם לזה והיינו משום שהשדוכו ויציטו אחרי משה [כקידושין ל"ג]: ואשרי מי שחושדין ואין צו, ול"ל אייבוי אפקי לקלא והיינו דתן ואצירס וכדומה ויב"ג נער לא ימיש פי' לא נתעלה יותר אע"ג דצבתעלות הרב ה"ו לו להעלות גם התלמיד, אבל עלייתו של רב דכבא לא ה"ו ע"י יגיעה ועמל בחורה יתר אלא ע"י השדה ע"כ לא ה"ו ליהושע חלק בזה ולא ימיש מתוך אהלו ומדרגתו ומה ה"ו מדרגת מעלתו שהוא ה"ו האשכל הראשון מן האשכלות שבישראל כמבואר במס' חמורה [ע"ו]: ע"כ ס"ת לא ימיש מתוך האהל אותיו אשכל, ור"ת אותיו מילה על שהוא מל ישראל שנית והיינו פריעת מיל"ה. [תק"י"ג].

בפי אין דורשין [הגיגה י"ג]: תמה צם' טורי אצן צסדר מרכבה שציתזקאל אדם אריה שור נשר ואח"כ כשנתהפך שור לכרוצ נשתנה סדרן כרוצ אדם אריה נשר, ולק"מ דצמקום שצעלי השוצה עומדים אין לדיקים גמורים יכולין לעמוד על כן כרוצ שהיה צמקום שור עגל, אחר שנתהפך ע"י השוצה לכרוצ הוא קדם לאדם לדיק מעיקרא. [תקל"ג].

ועתה אם נא מלאתי חן צעיניך וגו' למען אמנא חן צעיניך, כבר מלא חן ועוד ימלא חן, היינו השואות חן חן לה, צי פעמים חן קי"ו כתמונת אותיו משה כי מ"ם כ"ו ש"ן ע"ו ה' י"ד, לרף כ"ו ע"ו י"ד עולה קי"ו, וכשניטל מישראל עשר אורי שצעשרת הדברות נחשכו מאור עיניהם ולא יכלו להביע צקרן אור פני משה שהי' קי"ו ונחסר י"ד וצמקום ששין של משה עולה ע"ו נעשה ס"ו והיינו מסוה צמקוב משה וק"ל. [פק"ח].

וראית את אחורי ופני לא יראו, י"ל ע"ד רמז שהסם הוי' ית"ש עם אותיו שלפניו עדה"ד ושלאחריו כו"ז הוא גמטרי' פ"ז כמו אני יהי' שהוא התיקון השלם שעליו נאמר [ר"פ ואתא] וידעתם כי אני ה' אשר נזכה לזה צמכרה צימינו, אך אחר חטא העגל רצה לסלק שכינתו לגמרי ונחפלה מרע"ה ולא הועילה תפלתו לשבץ לימי עלומיו הנ"ל לגמרי ליחד הוי' עם אותיו שלפניו ושלאחריו ויהי' ראשו כחם פ"ז אלא רק וראית את אחורי' השם הוי' עם כו"ז גמטרי' ס"ה כמו אדני' שהוא השראת שכינה אבל פני לא יראו עד לע"ל צמכרה צימינו ח"ה. [תקפ"ו].

וראית את אחורי ופני לא יראו היינו דאחז"ל [ילק"ש] שצקש לגלות לו שבר של לדיקי לע"ל ולא הודיעו כי עין לא ראתה אלקי' זולתך יעשה למחכה לו אך שכן צעולם התחי' גילה לו שהרי הוא צעלמו ה"ו לפני חמה שלע"ל והנה שם הקדוש שג' תחית המתים הוא ע"ל גמטרי' ה' אחד, והוא אחורי השם הקדוש כו"ז גמטרי' ע"ל והיינו וראית את אחורי, ופני האותיו שלפני הוי"ה עדה"ד גמטרי' כ"ב, אשר צ"ך אתפאר שהוא שבר העוה"ב עין לא ראתה היינו פני לא יראו. [פק"ה]; ועי' עמי י"ג טור א'.

וכתבתי על הלוחות את הדברים אשר היו על הלוחות הראשונים אשר שצרת ואחז"ל [שצת פ"ז]. יישר כוחך ששיצרת י"ל משום שמרע"ה אמר למלאכי' אחס כבר עצרתם על התורה צאלכלם צב"ח צצית אצרהם אצינו ע"ה [מוצא צצעה"ת פי' וירא] וא"כ ל"ל מה שצברו ישראל על התורה קודם נתינתה לא נחשב להם לבלום, כי עדיין לא נצטוו משא"כ המלאכי' שהרי מאז ה"ו התורה צשמים ממעל, והנה עתה שצשו העגל ועברו על לא יהי' לך, אחר שקצלו התורה א"א שיוותן להם לוחות אחרי' הראשוני' שכי עליהם לא יהי' לך, אי לאו שמרע"ה שצר לוחות ונידונו כפנוי' כאלו לא קצלו מעולם, וזהו שאמר וכתצתי על הלוחות את הדברי' ממש כאשר ה"ו על הלוחות הראשוני' והטעם משום אשר שצרת הראשוני' וה"ל כפנוי' וק"ל. [תקס"ו].

פסל לך וגו' אשר שצרת אחז"ל [שצת פ"ז]. יאישר כחך ששצרת יל"ד מ"ע רמז לו כן צלוחות שניות ולא מיד צשעת שצירה, וי"ל הנה י"א [ילק"ש] רמז של"ג] כי מרע"ה לא. שיצר הלווחות אלא כיון שפרחו האותיות היו האצנים כצדים על ידיו של משה ונפלו ונשתצרו ומ"ו צבהלאה הקצה על זה דברי לוחות שניות העולם להר אחר שפסלם מצלי שנכתבו עליהם אותיות ע"ש. וי"ל הכל חמת כי מרע"ה גרם לפריחת אותיות הקדושים כי לעוצת ישראל שידונו כפנוים המשך האור הקדוש מן האותיות הקדושות

אשה דחזרת, אבל צמת תוך לי פקע הכקדש עכ"ל, ושמתחי שכוונתי צמתי האמת צכוונה דברי הרשצ"א.

ע"ב צהר"ן ד"ה מדלא קתני כו דהיינו אגשים וכו'. ק' לי דנימא צאמח דשחורי הראש דוקא קאמר למטע קרחי ובעלי שיצה ומשי"ה לא אמר מצעלי שער דחזי לא היכ ממוטע רק קרחי ולא צעלי שיצה, ולי"ע.

דף ל"א ע"ה מתני שאני נהנה לישראל כו'. כחצ התו"ע יח"ל דוקא נקט אומה שלימה דלילו מחזירו. הנין צמי"פ דלקמן דלא ימכור ופירש ה"ר"צ גזירה שמה יקח כו' אבל אומה שלימה לא גזרו דח"ה לו שיפרוש מכולם כ"כ הרמב"ם. צפ"ז מהי נדרים. צחשונה כחצתי להקשות דמ"ל לדמות אומה שלימה. לאומה ישראל. ה"ל דהטעם דלא גזרו הכה דכמו דמלינו צסוגיא. דצ"צ דאסרו רביה עו"ג משום שלא ילמוד ממעשיו. ופירשו שם ה"ה דשאר מו"מ שרי היינו דאפשר לעשות כן ג"כ עם ישראל אבל רביה דיהי עסקיו רק עם עו"ג חיישינן שילמד ממעשיו א"כ י"ל משי"ה ליג דא"כ יצטרך לעשות כל עסקיו עם עו"ג ויש צה קלקול וחשש דילמוד ממעשיו אבל צאומה אחרת אין רחי להמכר.

שם מתני לוקח ציזח. עיין לקמן דף מג ע"ה. **בהר"ן** ד"ה אמר שמואל וה"ל כשמואל. כשואל. ועיין צהר"ן פ"ק דמסכת פ"ז דף שלג ע"ב ולי"ע.

ע"ב גמרא מתני צצניא. מילטא, אבל צצניא חריפה הוי הנחת לוקח לחוד וצצניא דרמי על אפייה הוי הנחת מוכר נחוד. וכל זה דוקא צצור אבל צלוקה צפחות צכל ענין הוי הנחת לוקח וצלוקה ציזח. צכל ענין הוי הנחת מוכר.

שם גמי צהליכה חייב. ע"י צהר"ן פ"ק דמס' פ"ז דף שלג ע"ב. **שם** מתני גדולה מילה שזוחה את כנגעים. אף דצקני"ת צהרת עוצר על ל"ה ועשה. שצת פרק ר"ה דמילה. וכי תוסי שם ה"ה דלא ילפינן מנייה צעלמא דעשה דוחה לל"ה ועשה. דמה למילה שצכרתו עלי י"ג צריחות.

שם גדולה מילה שאלמלא ה"ה לא צרא הקצ"ה עולמו, שנאמר א"ס לא צריחי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתו ואחריון לקמן גדולה תורה שאלמלא תורה לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר א"ס לא צריחי משמע דא"ס לא צריחי קמי אחרוייכו ע"י מילה ועל התורה, והנה על התורה הפשט פשוט צריחי יום ולילה דכתיב צו והגית יומם ולילה, אבל על המילה אינה עובדה צנילה, וצחסי יו"ע כ' דפסקיה לקרא, א"ס לא צריחי, אזי יומם ולילה חוקות ש"י לא שמתו, דהיינו את ככל לא שמתו, והוא דחוק, ויזחר נראה דצאמת מילה ותורה שייכים להדדי, וכמ"ש צעוגלות אפרים (מאמר ש"צ) שמילה חלוגית ה"ה סיבה למילה פנימית מערלה לצ, כשימול ערלה לצצו אז י"ה חדרי לצו פחוחים להצין ולהשכיל עי"ש, א"כ מילה מצוה למילה לצצו להצין ולהשכיל צחורה ומלוח, א"כ יש לומר דא"ס לא צריחי היינו ג"כ מילה דעי"ז צל לשערי תורה להגות יומם ולילה.

וממתק צה יזחר דצרי כלצו (סי' רס"ה) [דיש מתמיכים למה יצרך האב להכניסו, ה"ה המוחל שנתו, ושנתו של אדם כמותו, וכיון שהמוחל מצרך על המילה מה צורך לאב לצרך להכניסו, ה"ה המילה ה"ה צריחו של א"ה, וי"מ צצרכת להכניסו אינה כלל על המילה רק האב משצח ומצרך לדי שמים ה"ה והלאה מוטל עליו עוד מלוח אחרות הגגרות אחר המילה, וה"ס שמו"ה לפדותו א"ס ה"ה צכור וללמוד תורה ולהשיאו אשה, עי"ש] דלהכניסו היינו על הגרירה ממלוח ז' ללמוד תורה ד"ה נגדר מחוך המילה דחכה למול ערלה לצצו להשכיל צחורה ומלוח, וכיון דחייוב גמור על אצ"י האב ללמוד תורה ממלוח שייכות צצרות יזחר עליו, שצהו הגורם לצל לשערי התורה.

דף ל"ב ע"ב מתני אבל משאיל לו כו'. ואף דמלוח דפשיטא ה"ה מ"מ איידי דחני רישא לא ישאילנו חני נמי סיפא אבל משאילו. ולפי ה"ל איצט"י צגמרא דמוחר להשאילו עוצת להצרות שה"ה חצוב ויצצדו לו מחלל מפדשי חצו דקתני אבל משאילו עוצת דצכ"ג מייחי וה"ו חידוש שפ"י.

דף ל"ד ע"ב לאפוקי אצמני, ק"ל סוף סוף ה"ה כשנהנה מהכר היינו כשאוכלו ה"ו מתנה דאצמנה ונתן לו רשות להכלו וא"כ כשעטלו ה"ה מתנה לו, והר"ש צפירושו אצכר לה דמיד כשצמניו ה"ה נהנה שמצדו, ולא זכיתי להצין דה"ה מתנה ג"כ [מהני] אלא דמה צכך דכוח לא אכר ה"ה עליו רק שהכר אכור עליו, וא"ס כן צאצמני. מה צכך שמצדו דה"ה ה"ה ה"ה רשאי ה"ה ליכנות ממנו, וצעינן כנחתו מכר דהיינו כשאוכלו צכר ה"ה שלו צמתנה, וכי יאיר עינו. — צסוגיא ז'. ע"י מ"ש לק' מ"ז ע"ה.

דף ל"ה ע"ה חיתובי א"ל השאילני, תמוכ לי ה"ה רצח אמר רק דמוכח דצל לאכור עליו אף צמתנה דלאפוקי מאי חצו שייך צככר דלא שייך ענין שאלה רק לאכלו (ואף דשייך הנחה צעלמא צלא אכילה כגון לחמס צו דצמצי צירושלמי שהצ"ה הר"ן סוף סוגי' ל"ל כיון דאינו מלוי כ"כ לא אסיק אדעתיה על זה) אבל ה"ה צפרתי וצככסי ליכא הוכחה ז' [דצ"ה] לאסרו עליו צזמן שה"ה פרתו לענין שלא להשאיל לו פרתו וצכסיו דאכור עליו כ"י שה"ה פרתו וצכסיו אבל לא צמתנה ולע"ג.

שם למעול מקבל יכול לומר צחירא, קשה לי אמאי לא פשיע כן ממחני ערוכה צמעילה חצר שליח חנווני מעל כשיז"ח ה"ה דקודם אינו מעל והר"ש ה"ה. כאן מתני ז' ולי"ע. (וע"י חורעק"ה מעילה ח"ה ע"ו).

בהר"ן ד"ה מח וכו' וקי לצבא דאכר. ק"ל ה"ה רצח פשע רק מכה הוכחה דלילו ככרי עליך לאפוקי מאי וכדפי הר"ן לעיל חצו שייך צככר דחסס הנחת ככר רק לאכילה וכמ"ש הר"ש אבל ה"ה צפרה וצקורדוס ל"ש הוכחה ז' דצל לאפוקי צעוד שהפרה שלו אכור להשאילו ליכנות ממנה א"ס כן י"ל דצ"ה מודה צזה דמוחר צנותן צמתנה ולי"ע.

בהר"ן ד"ה דיקא נמי וכו' שאין צכתיבה שום וכו'. וכיו"ל צזה כצובות צ ע"ב.

ע"ב שברי אדם מצ"ה קרצן וכו' ע"י צר"ן. וקשה לי ה"ה אלו ה"י צאפצרי דקענה ילדה היינו מוקמי שיצה קרצן עצורה, ואף דקענה נשואה ילדה מרשות אצ"י וכמו דאמר"י צצז על צניו הקענים אף דצן אינו צרשות אצ"י או דמייירי צצניחה א"כ ה"י כ"י מוקמי צשוטה אפצ"ר לאוקמי צצחו גדולה ושוטה שצציה יצ"ה קרצן ואפ"י צעודה צרשות אצ"ה משכחת לה שה"ה נערה ואף דאין צין נערה לצוגרת רק ו' חדשים מ"מ משכחת צכפילה ולי"ע.

בהר"ן ד"ה ומלמדו מדרש דמלוח וכו'. עיין ר"ה דף כה ע"ה וצטורי אצן ש"ס ד"ה וצשופר. ד"ה שמששות צמוך וכו' קענה שחלד. עיין צסדרי עכרה צחי למסכת נדה דף נב ע"ב ד"ה ודע דמסקינן.

תוד"ה איציעיא להו וכו'. ממחני או מצרייתא. עיין לקמן דף עב ע"ה צר"ן ד"ה ולענין.

דף ל"ז ע"ה וחני עלה אלא שפיגולן פיגול. עיין צר"ן והר"ש דנדחקו צמה דנח פרכין ממחתינן לחוד, ותמכני ה"ה צפשוטו דממחני יש לומר דצאמת אין פיגולן פיגול דלחוקני שדרתיך, אבל מ"מ כיון שהקצין לא נעשה צככשר דעצודה צמחשצת פיגול לא ה"ו עצודה וה"ו הקצין פסול, וגדוזה מח כחצ הר"ן צחולין ספ"צ דצשוטת צהמת חצירו נע"ז למ"ד אין אדם אכור דצר שאינו שלו מ"מ אכורה צאכילה דמ"מ שהשיע"ה לא ה"ו שהיטה להחירו, עכ"פ בקדשים דצעינן הקצ"ה צודאי הקצין פסול, משי"ה חייבים לשלם, לזה לר"ך למפרך מצרייתא דקתני אלא שפיגולן פיגול דמשמע דה"ו פיגול ממש לחייב עליו כרת ולי"ע.

שם שכן אדם מצ"ה על אשחו שוטב כר"י. קשה לי ה"ה מה דאמרין לעיל גבי יולדת שכן מצ"ה על אשחו כר"י היינו כיון דחויצי קרצן דאשה על צעלה מוקמי לקרא דחצת תורת היוגדת לצרות אשחו שוטב וכמ"ש הר"ן ש"ס אבל צחלצ דלא כתיב חורת ליכא רצויא וצאמת אין מצ"ה על אשחו שוטב כיון דלר"ך דעת ולע"ג.

עוללות חלק ג עמוד יג מאמר שצא שצב במילה אפרים קלג

שצב סמך מיל' **בראשית** ברא אלהים לבראש' דורשי רשו' בשלשה מקומות אמרו שמלת בראשית אותיות אש ברית רמו לתורה שנמשלה לאש ולמילה שנקראת ברית אשר בעבורה ברא הקב"ה שמים וארץ שנאמר אם לא בריתי יומם וריליה וגומר :

בגמרא מנינו פעם אחד נדרש מקרא זה על התורה ופעם א' דרשוהו על המילה ונכל לומר שחרווייהו אינהו ביה שאם היה מדבר במילה לבד א"כ מהו שאמר יומם ולילה הלא אין זמנה זלילה שנאמר ובוים השמיני ימול אלא שהוא מדבר בתורה שנא' בה ובחורכו יתנה יומם ולילה - ואם מדבר בתורה לבד למה אמר בריתי הרי נאמר ובחורכו יתנה יומם ולילה אם כן ההוגה יומם ולילה בתורה התורה נקראת על שמו וה"ל ג"כ למימר בריתו אלא שגם במילה הוא מדבר כד"ל זאת בריתי אשר תשמרו כי המילה היא חלק גבוה שאדם מפרש מעשר לשם ה' כי ראש הגויה הוא אחד מעשרה שליטים שבעיר קטנה והוא נחשב כקרבן הבא לשם ה' לכך נאמר בריתי - ועוד שאמר חקות שמים וארץ כי המילה נקראת חק וכמו שאנו אומרים וחק בשארנו גם ובזכות חק המילה שמתי חקות שמים וארץ - ושמים וארץ הוא בעצם תיקון החומר והשכל כי החומר מן הארץ מוצאו והשכל מן השמים והתורה יש בה אש שחורה על גבי אש לבנה דהיינו הנגלה והנסתר - הנגלה תיקון החומר והנסתר תיקון השכל - וכן המילה יש מילה פנימית וחיצונית כנגד תיקון החומר והשכל כמבואר למעלה במאמר ש"ץ ע"ש - זה"ש בראשית בשביל התורה שנקראת ראשית דרכו ועוד שהיא באה ראשונה לאדם בהיותו במעי אמו שמלמדין אותו גם כל התורה כולה - ובשביל המילה שהיא מנייה ראשונה לאברהם ומנייה הבאה לכל אדם ראשונה בצאתו לאויר העולם בשביל ראשיות אלו ברא הקב"ה שמים וארץ - ובפרקי אבות דר' נתן אדם הראשון נברא מהול שנאמר ויברא אלהים את האדם בצלמו ויש לדקדק מאי משמע האי בצלמו שנברא מהול ו"ל ע"ד שנאמר בצלמנו כדמותינו פי' רש"י להבין ולהשכיל והוא הנורה הפנימית **וכבר אמרנו שמילה חיצונית זו היא סיבה למילה פנימית מעלת הלש כשימול ערלת לבו אז יהיו חדרי לבו רחבים והמה פתוחות להבין ולהשכיל כד"ל ולפי ראה הרבה חכמה - ובהפך זה בספרנו של אדם כאשר עת לבו מהבין ארז"ל אדם הראשון משוך בערלתו היה שנאמר והמה כאשר עברו ברית - ונראה לפרש ע"ד ארז"ל אדם נצטוו על ז' מצוות וחד מהם גילוי עריות ואסמכות לפסוק ויזו ה' על האדם לאמר ואין לאמר אלא גילוי עריות שנאמר הן יסלח איש אשתו ומדרש זה תמוה מה ענין לאמר לג"ע - אלא לפי שהמילה שנתנה באמירה שנאמר שם אנוכי על אמרתך באה למעט המשגל ע"כ אמרו לאמר זו ג"ע ר"ל שלא יחטא במילה שנתנה באמירה ואז לא יבא לידי ג"ע -**

ובג"ר

נד

אם הפירוש חקון המדות א"כ מהיכן יתקן את הקטן אם מן הפה שלא ידבר לשון הרע לא יוכל לדבר הרי עדיין קטן ואינו יכול לדבר טובה או רעה ואיך יתקן ערלת הפה - ואם מן האוזן שלא ישמיע לאזנו דברים בטלים הרי עדיין אינו יכול לשמוע ולהבין שום דבר כשהוא בן שמונה ואם מן הלש הלא עדיין אינו יכול לחשוב שום מחשבה - אלא ודאי אין הפירוש חקון המדות אלא חיתוך ממש ומאחר שלא פירש שום ערלה א"כ בוודאי לכולם נתמין ועל כרחק אמה ז"ל שיש איזו חיתוך באיזו ערלה מן ד' ערלות אלו שהחיתוך הוא יספיק לו לחקן כל ד' ערלות אלו גם כי יזקין אינו מועיל לו ויחפש אברהם בשכלו ולא מצא כי אם חיתוך ראש הגויה כי בחיתוך האוזן או הפה אין שום סכרה ופעם לומר שחיתוך זה שנעשה בילדותו יועיל לו לימי הזקנה בחיקון נפשו אך בחיתוך ראש הגויה יתוקנו כולם כי בחקון הראש יתוקנו כל החלקים החלוצין בדבר הראשוי לפי שכל עורקי הגוף שופכים לאבר זה ותיקונו הוא חיקון כללי שמחפשע לכל חלקי הגוף ומפעם זה הוא נקרא ראש הגויה - וכבר אמרנו שהמילה סיבה למעט רחיצת הדמים המסככים רחיצת המיית רגשת החלואה ומפעם זה אמרו הקדמונים שכת החלואה משכנו בכבד לפי שכולו דם - וזה"ש יצר תינוק ואשה תהי' שמאל דוחה וימין מקרבת ר"ל הלש השכלי המונח בצד ימין דוחה כל החלואה מצד הרגשו שאין להם חכמה - אמנם הכבד שבצד ימין מקרבת אותה וכן ארז"ל כל מה שאסרה לנו התורה החירה לנו כנגדו אסרה הדם והחירה הכבד כו' - רצה בזה אסרה הדם לפי שרחיצת הדמים המותרים מחזיקים החלואה על דרך אבר מחזיק אבר כמו שאמר כי חלואה נפשך וכתיב כי הדם הוא הנפש וכדי שלא לדחות החלואה מכל וכל החירה לנו כבד המחזיק החלואה כאמור - ולעומת זה צהמולו מערלת לבו הוא מרחיק החלואה המותרות עד אשר לבו רחב ויך לעיין במושכלות אשר מזה הנד ראוי לומר ששקולה המילה כנגד כל המצות והמספר יוכיח כמבואר למעלה כי הלש הוא יחד שהכל חלוי בו גדליהא בפרקי אבות רבי אלעזר אומר לב טוב ומסוק רואה אני את דברי רבי אלעזר מדבריכם שבכלל דבריו דבריכם כו' א"כ הלש שקול כנגד כל המצות והמדות וכן אמר שלמה מכל משמר נזיר לבך וגו' כי הוא צריך שמירה ביותר וכן התורה מתחלת צב"ת ומסיימת בלמ"ד אותיות לב כי הוא הפותח והסוגר - ואחר הצעה זו ראיתי להסמיק לאמר זה רמז למילה מן התורה מכל פרשה ופרשה מן בראשית עד וזאת הצרכה המחילין ומסיימין באותיות לב ועל פי ארז"ל שהמילה שקולה כנגד כל התורה כי לגודל מעלתה אין לך פרשה בתורה שלא זכר בה גודל מעלת המילה הן בפירוש הן ברמז וזה החלי בשם ה' להתחיל מצד ראשית להגיד כח מעשי ה' לעם ה' אלה למען יחזיקו בה לעולם :

עוללות חלקג עמוד ב מאמר תעו תעו במילה אפרים קנו

לאחד א פקיס שמים וארץ חלוי בה שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה תקוה שמים וארץ לא שמתי זה"ש חקים שחקקתי בהם שמים וארץ ב שהמילה היא סיבת השלום החיצוני והפנימי זה"ש חקים שחקקתי בהם שמש וירח כו' השלום שבין הנריות והוא מהייחס אל המאורות כי הנר נקרא שלום בית בלשון חז"ל כי מזד האור שלום בעולם וכאשר חשת חושך ויהי לילה זו חרמו' כל חיחו יער אלו הרשעי' כו' ובדנר' שהזכרנו שהשלום הוא מזד השובע ראוי לייחס גם שלום זה לשמש וירח המבטלין החבולה כמו שאמר וממנד הנזלות שמש וממנד גרם ירחים * הפנימי הוא השלום שבין הנריות שהמילה למאור הגדול ובין החומר שנמשל למאור הקטן אשר ממלאהו בעולם הזה הדומה ללילה ונאמר לו לך ומעמי את עמך כו' כי מחוך מישום החומר שלום יהיה לו מביח ומחון * ג שהמילה סיבת השובע בעולם זהו שאמר חקים שחקקתי על הים כמו שארז"ל כל העולם מתחמיה של ים חוקיטם הוא שותה כו' * ד שבזכות המילה יהיו ישראל ניזולין מצרו' כמו שאמר ערף נתן ליראיו יזכור לעולם בריחו שאשי' בזמן שהקב"ה נותן את יראיו לטרופ טרף מ"מ יזכור לעולם ברית המילה כי מטעם זה נאמר לאברהם במילה כי אב המון גוים נחתיך זה"ש חוקים שחקקתי בהם את החול לפי שהרשעי' נמשלו לים זועף של' הוי המון עמי' כהמות ימי' יהמיון והנדיק' נמשלו לחול של' ושמתי את זרעך כחול הים ולא לענין הריבוי לכד נמשלו לחול אלא לענין שאין האומות יכולין להם כי האומות נמשלו לגלי הים כמ"ש כל משברך וגליך עלי עגרו וכן אמרו במדרש מה הגל כל אחת עולה וחושבת להניף את כל העוים ומיד כשהיא מגיע לחול היא נשברת והאחרות רואות מה שקרה לראשונה ואינה נכנעת ועולה גם היא כך פרעה וסיסרא וסחרב כו' כמו שנאמר בחיבורינו עיר גבורים בשער החשובה כס' ג' ע"ש ובדקך זה נמשלו הנדיקים לחול שהגלים נשברים בו וכמ"ש חייזי אכלה כס * חייזי כלים והס חין כלים שנאמר כי אעשה כלה בכל הגוים אשר הדחתיך שמה ואותך לא אעשה כלה וכל זה בזכות המילה לכך נאמר אשר שמתי חול גבול לים הוא החול שמסימים בו הערלות * **ה בזכות המילה הקב"ה מהקך דין לרחמים זה"ש חוקים שחקקתי על ההיטוב כי משפטי השי"ת נמשלו להיטוב ש:נאמר משפטיך תהום רבה זהו שמצינו שם של רחמים במילה מי יעלה לנו השמימה ר"ח מילה וס"ת השם של ארבע שהיא שם של רחמים זה"ש כי הגדלת על כל שמך אמרתך כי אמרתך היינו המילה שנחנה באמירה הגדלת על שמך לקבוע המילה בראש התיבות והשם בסופם ה"ד כי הגדלת וגו' * ו שהמילה סיבה להכנעת היצה"ר זה"ש חוקים שם חקוקים על היצה"ר * ז שהיא סיבה להביאו לחיי העה"ב ונהגלו מדינה של גיהנם זה"ש חקים המציאים את האדם לעה"ב שנאמר ויהי כל הנשאר ציון וירושלים קדוש יאמר לו בזכות המילה שנקראת קדושה כמו ונאלאיו חתם בלות ברית קודש זה שאמרו**

בהם גם כי שהוא מהידוע שהקרבות הם כנגד הפרנסה שהקב"ה זן ומפרנס אותנו ומטעם זה המשילו המילה לקרבן כי גם היא סיבת הפרנסה כאמור זה"ש באליהו קנא קנאתי לה' זבאות כי עזבו את ברייתך את מזבחתיך הדם * ר"ל אחר שעזבו ברית המילה ח"כ הדם גם המזבח שהרי גם המילה נמשלה לקרבן כאמור לכך דרש רבי יצחק כיון שבא זכר לעולם בא שלום לעולם לפי שזכר אותיות זה כר ככר וסעודתו עמו בזכות המילה כאמור לכך הוא מביא השלום לעולם כשהשובע בעולם * וענין זה כולו מבואר בסר' את בחקותי הלכו וגו' ונחתי גשמיכם בעצם וגומר ונחתי שלום בצרף וגומר * וע"ד דליחא במדרש הרבתי את בחקותי הלכו חקים שחקקתי בהם שמים וארץ שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה תקוה שמים וארץ לא שמתי * חקים שחקקתי בהם שמש וירח שנאמר כה אמ' ה' נותן שמש לאור יומם תקוה ירח וכוכבים לאור לילה * חקים שחקקתי בהם את הים שנאמר בשומו לים חוקי * חקים שחקקתי בהם את החול שנאמר אשר שמתי חול גבול לים חק עולם וגו' * חקים שחקקתי בהם את ההיטוב שנאמר בחקו חק על פני תהום * חוקים שהם חקוקים על היצה"ר שנאמר הוי החוקים חקקי און * חקים המביאין את האדם לימי העה"ב שנאמר והיה כל הנשאר ציון וירושלים קדוש יאמר לו ע"כ"י כבר הוא ידוע שהמילה נקראת חק כמו שאנו אומרים וחק בשאר שם כי מזהו זה היא מן המצות שנקראו חקות לפי שהשטן והאומות מונין עליהם לאמר מה העבודה הזאת לכם כמו סורטוסרושם הרשע כזכר למעלה במאמר הנ"ס ע"ש * ובה מיושב מה שמצינו בסנהדרין פרק חלק לכן הרחיבה שאלו נעשה ופיערה פיה לבלי חק ריש לקיש אומר למי שמשייר חק אחד וכדי יוחנן אמר לא ניחא למרייהו לומר קן אלא למי שלא קיים אפילו חק אחד חק אחד וכפי הנראה מדברי שניהם יוצאין מהיקף השכלי וזה מבואר כשדקדק בדבריהם אם לא שנאמר שנמילה ידברו שנקרא' חק * מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי ובמזהו זה נוכל לומר שאם שמר המילה לכד ניזיל מדינה של גיהנם לפי שהמילה שקולה כנגד כל המצות עשה שבחורה גם העובר עליה אף אם קיים כל מצות עשה לא ינקה מדינו של גיהנם * לכך נאמר את בחקותי הלכו וגו' * וחשיב' מיני חולות שנמשכו במילה זו * החופלת הראשון הוא שהמילה קיום שמים וארץ * השני הוא שהיא משלמת בין החומר והנריות הפליטי שהיא סיבת השובע בעולם כאמור * הרביעי הוא שבזכות המילה הקב"ה עומד מכאן דין ויושב על כסא רחמים * החמישי הוא שבזכותה לא יוכלו לבלותה * הששי הוא שהיא סיבה לכניסת היצה"ר * השביעי הוא שהיא סיבה להביא את האדם לחיי העה"ב * וזהו סדרם במדרש זה * אחד

תעו ז' דברים
נקראו חק

תעו לבלי חק
למי ששששי'

חק אחד

פרק לח

[טז] וכן נהגו לעשות סעודה ביום המילה⁹³. ויש סמך לזה במדרש⁹⁴ שאומר (בראשית כא, ח) ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק, ביום ה"ג מל את יצחק, שעשה משתה ביום השמיני שנמול. וכן משמע (בנדה) [בכתובות] (ח, א)⁹⁵ שהיו עושים סעודה ביום המילה, דרב פפא סבר לברוכי שהשמחה במעונו אי לאו משום דאיכא צערא דינוקא. וכן אמר דוד (תהלים ג, ה) אספו לי חסידי כורתי בריתי עלי זבח, ורבותינו ז"ל אמרו⁹⁶ סעודת מילה, ומפרשים עלי זבח, זב ח', דם מילה שהוא זב לשמונה ימים. ופירש ה"ר משה כהן⁹⁷ שהטעם בזה, שהקב"ה חפץ כפי היות שאר כוחות הנפש נמשכות ונגררות אחר הנפש

מילה, ועי' בפ"י רד"ל שם אות מד שכן הוא פי' ר"ת בתוס', אמנם כפי' תוס' איתא בפסיקתא זוטרתא בראשית כא, ח, וכן איתא בהרבה קדמונים, ראה בתורה שלמה בראשית כא, ח סי' נו והערות שם. וכן ראה המנהיג עמ' תקפו ובהערה שם מקורות רבים. וראה שו"ע יו"ד סי' רסה סי"ב והגר"א שם ס"ק מז. 95. וראה מאירי כתובות שם. ויש לציין כי בדפוס ראשון איתא כאן במקום 'בכתובות', 'בנדה', וכ"ה בהמנהיג שם, וראה למהדיר שם, וצריך לתקן הדק"ס השלם כתובות שם עמ' מח. [ובכת"י גסטר איתא: שכתב עמד בזה דליתא בנדה אלא בכתובות הוא, והביא שם שגם במנורת המאור (ר"י אבוהב) סי' פב הביא מנדה, עי"ש, והוא שם כלל א נר שלישי ח"ב פ"א עמ' 189 במהדורת מה"ק, ודבריו שם בשם המנהיג, ועי"ש הערת המהדיר. ובשערי תשובה או"ח סי' תקנא ס"ק לג כתב שהכונה היא לגמ' ורש"י שם לא, ב, עי"ש. ולפי"ז יש חסרון בדברי הקדמונים, וע"ע פר"ח או"ח סי' קלה ס"א. וע"ע לעיל פ"ג הערה 112. 96. כ"כ הרד"ק שם בשם דרש, וז"ל, 'כי על ברית מילה שהחזיקו בה ישראל בגלות, וכן אמר וכורתי ברית עלי זבח, ביום שעושין ישראל ברית מילה עלי זבח הם עושים, שעושים שמחה ומשתה'. וראה המנהיג שם. 97. לא נתברר לי למי הכונה.

בדפוס ורטהיימר. 93. הבי' שם הביא דברי רבינו, והוסיף מהגמ' שבת קל, א שהמילה עושים בשמחה, ופירש"י שעושים משתה, ועי"ש בדרכי משה ס"ק יב שכ"ה באור זרוע הל' מילה סי' קמ, והוסיף שגם נהגו לקבץ עשרה לסעודה זו, וזה ליתא באו"ז שם. וראה שו"ת אור נעלם סי' ט (נדפס תקכ"ה) שנקט דסעודת מילה היא דאורייתא, אלא דהיינו דוקא במילה בזמנה, אבל מילה שלא בזמנה אינה מצוה אפי' מדרבנן, והביא שם מתשובות בית יעקב סי' עג (נדפס תנ"ז) שאין סעודת מילה אלא מדרבנן, עי"ש. וראה שערי תשובה או"ח סי' תקנא ס"י ס"ק לג שהביא דבריהם, וכתב שמדברי רבינו מתבאר שהסעודה היא רק מדרבנן, וכן לדעתו אין חילוק בין מילה בזמנה למילה שלא בזמנה, עי"ש. וראה כורת הברית (ר"א פוסק) סי' רסה בנחל ברית ס"ק סה. וראה בכללי המילה לר"י הגוזר עמ' 67, 'שאבי הבן מרבה שמחה ומשתה ויו"ט ומשלוח מנות למגדול ועד קטן, לחמניות וכו', וביצים, משום חביבות המצוה ולכבוד המילה'. [ועי' מילואים שט]. וע"ע אמרי שפר לר"י חלואה עמ' קלא. וראה פי' סידור התפילה לרוקח עמ' תשלב-תשלג והערת המהדיר שם. 94. ראה פרקי דרבי אליעזר פרק כט, מדרש תהילים קיב, ב, וראה תוס' שבת קל, א ד"ה שש אנכי. והנה לפנינו בפרקי דר"א לא כתוב פי' הדרש הגמל דר"ל

ברכת המילה

המשכלת בעשיית המצות ובדרישת החכמה, שיהיה להם חלק בשמחה אשר תגיע לנפש המשכלת בעשותה המצוה או בהגיעהו לחכמה, וזה יהיה בעשותו סעודה במאכל ובמשתה. וכן אמרו ז"ל כי כשאמר הקב"ה אל שלמה בחלום הלילה (מ"א ג, ה) שאל מה אתן לך, ושאל החכמה והמדע ונתנם לו, כאשר מבואר שם בפסוק (שם יב), (ש)אמר⁹⁸ אחרי כן (שם טו) ויקץ שלמה והנה חלום ויעש משתה לכל עבדיו, ואמרו רז"ל (שיהש"ר פ"א א, ט) מכאן שעושיין סעודה לגמרה של תורה⁹⁹. ע"כ.

[יז] וי"א¹⁰⁰ שלפדיון הבן מברכין שהשמחה במעונו משום דליכא צערא דינוקא. ולא יתכן¹⁰¹, דהא אמרינן התם (בכורות מט, א) דהיכא דמת הבן לאחר שלשים יום שצריך לפדותו, והתם ודאי איכא צערא דינוקא ולא מברכין. ואם כשלא מת הבן מברכין וכשמת הבן אין מברכין, אם כן נתת דבריך לשיעורין, שפעמים מברכין ופעמים אין מברכין¹⁰².

וי"א¹⁰³ טעם אחר שאין לברך על עשיית שום מצוה שהשמחה במעונו, ואע"פ שיש שם שמחה, שהטעם שבנשואין מברכין שהשמחה במעונו, מפני שמצוה ראשונה של נשואין נעשית ע"י הקב"ה בענין אדם וחווה, וכדאמרינן

כתב הריטב"א שם בשם התוס' בשם רבינו טוביה, ולפ"ר נראה ביאור סברא זו, דכיון דחזינן שגם במת הבן איכא מצות פדיון, ולא שייך התם השמחה במעונו, ש"מ שאין השמחה מכח המצוה, ולפיכך לא שייכת ברכה זו. והיינו שבוה הוא סותר הסברא הנ"ל שמברך הואיל ויצא מספק נפל. וראה להלן פרק לט סדר פדיון הבן ושם הערה 18. 102. והריטב"א שם כתב, זאין זה טעם נכון בעיני, דכיון דבהאי איכא סעודה ובהאי ליכא סעודה, לא שייך לומר שהשמחה במעונו. ולפי הנ"ל בביאור סברת רבינו טוביה, לכאורה לא השיב הריטב"א מידי, דזוהי גופא השאלה, דזה לא תליא בהמצוה, וש"מ דגם את הסעודה אין עושים בכלל המצוה, וצ"ע. 103. לע"ע לא מצאתי, וגם לא נתבאר להדיא הטעם הזה, ושמא משום דהשמחה במעונו היינו בשמים, עי' בראשונים כתובות ח, א, וכן המנהיג הל' אירוסין ונישואין

וראה אמרי שפר לרבינו יהודה בן מהר"ם חלואה פ' חיי שרה עמ' רכא-רכב, שמבאר באופן אחר ענין זה. 98. קטע זה תוקן ופוסק ע"פ כת"י הספריה הבריטית. בדפוסים איתא 'שאמר', ואינו מובן, שהרי בפסוק טו לא מובא שנתן לו את החכמה. 99. וראה כד הקמח ערך מילה דמילה היא בגדר קרבן, וכשם שבקרבן אכילתו מכפרת, ה"ה במילה עושים סעודה, עי"ש. 100. וראה תשובות פסקים ומנהגים מהר"ם מרוטנבורג ח"ב פסקים ומנהגים עמ' רלב, הגהות מרדכי יבמות סי' קכו, וכ"כ הריטב"א כתובות ח, א שם, והמאירי שם כ"כ בשם הגאונים, וכ"כ המאירי סוף פסחים, והוסיף הריטב"א דאיכא שמחה הואיל ויצא מספק נפל, וצ"ע מה שייך זה למצות פדה"ב, וראה לעיל פ"ג הערה 109, שסברא זו היא מבעל המאור, וראה להלן. וראה לרבינו להלן סדר פדיון הבן פרק לט בתחילתו, ושם הערה 12. 101. סברא זו

במציאות מה קרה ביום ט' בטבת רק "לא נודע לנו איזה היא צרה שאירעה בו" (לשון המחבר), שלא נודע לנו ולא היכרנו גודל הצרה, ולכן מתענים, ובביאור הענין נראה, שכדי שיהי' לאדם איזה שייכות עם דבר רוחני, צריך הוא להכיר מעלת הדבר ההוא, וכשאין אדם מעריך הדבר הזה כראוי, שוב אין לו שייכות להדבר ההוא ובודאי לא שייך שהדבר ההוא יגין עליו, ולכן כשכלל ישראל לא הרגישו גודל החסרון כשנחסר מהם עזרא הסופר, הרי מזה מוכח שלא הכירו גדולתו ושלא העריכוהו כראוי, ולכן לא הגינה זכותו עליהם, וכך כתב הגר"ח מוולאזין על הא דאיתא בחז"ל (תענית ל:): כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה, והקשה דהול"ל יזכה ויראה בלשון עתיד, שיראה בשמחתה כשיבנה ב"ב, ומה הלשון הווה של זוכה ורואה שמשמע שכבר רואה עכשיו, ותירץ שמי שמתאבל על ירושלים זה סימן שהוא מכיר החסרון שיש לנו שאין לנו בית המקדש, וכיון שהוא מכיר החסרון אז יש לו שייכות לדבר הזה, וכיון שיש לו שייכות עם זה אז כבר זוכה ורואה קצת בשמחת ירושלים.

[ב]

ביאור ענין סעודה לגמרה של תורה

איתא ברמ"א בסוף הלכות תלמוד תורה (יו"ד סי' רמ"ו סכ"ו) דכשמסיים מסכתא מצוה לשמוח ולעשות סעודה, ונקראת סעודת מצוה, וילפינן זה משלמה המלך, דכתוב (מלכים א, ג) דכששלמה המלך קיבל הבשורה מאת הקב"ה שנתן לו לב חכם ונבון אשר כמהו לא הי' ואחריו לא יהי', הלך לירושלים והקריב קרבנות ועשה סעודה גדולה, ומבואר שם בילקוט (רמז קע"ה) "אמר ר' יצחק מכאן שעושים סעודה לגמרה של תורה", וצ"ע דהתם לא גמר שלמה המלך כלום, רק קבל עכשיו הלב נבון וחכם שיוכל ללמוד תורה, אבל לגמרה של תורה עדיין לא הגיע, ואיך ילפינן מכאן שעושין סעודה לגמרה של תורה.

ונראה מכאן שמגלים לנו חז"ל, שהשמחה שצריך להיות לאדם כשגומר מסכתא הוא לא מפני שלמד המסכתא וגמרה, אלא משום שע"י שלמד המסכתא הזאת קיבל לב חכם ונבון ללמוד מסכתות אחרות, וגם שע"י שגמר מסכתא שלימה מקבל סייעתא דשמיא גדולה מאת השי"ת ללמוד עוד ולסיים עוד, ואנו רואין משלמה המלך שכשיש לאדם שמחה כזו עושין סעודה, ונמצא ששמחת וסעודת הסיום הוא לא על מה שגמר רק על מה שעכשיו מתחיל.

ויסוד זה מצינו כבר ברבינו גרשום בפרק יש נוחלין (קכא:) שמבואר שם בגמ' שחמשה עשר באב נקרא יו"ט, וחד טעמא המובא שם בגמ' הוא מפני שהוא היום שפסקו מלכרות עצים למערכה, ופי' ר"ג שם, שהשמחה היתה שמכאן ואילך היו יכולים לעסוק בתורה, שכשאדם מתחיל ללמוד או ממשיך ללמוד, זו היא השמחה הכי גדולה ששייך שתהי'.

[ג]

הערה בפרשת פנחס

פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי. לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום" (במדבר כה, יא-יב). וצריכים אנו להבין מה מדה כנגד מדה יש בזה שנתן הקב"ה לפנחס ברית שלום בשכר שהרג את זמרי, הלוא אדרבה, לכאורה פנחס גרם מחלוקת בכלל ישראל ע"י שהרג נשיא מישראל, ולמה שכרו ברית של שלום.

אמנם, כשנעמיק בענין זה נראה שהשלום הכי גדול שאפשר להיות בכלל ישראל הוא כשכל ישראל עובדים השי"ת הלב שלם, וכן אנו אומרים בהתפילות של ימים הנוראים "ויעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם", שכלל ישראל נעשים אגודה אחת בלי שום פירוד רק כשכולנו עושים רצונו יתברך בלב שלם, ונמצא שזמרי שפרץ גדר ועבר עבירה, הוא גרם פירוד בכלל ישראל, שע"י זה שעשה עבירה נמצא שאין כלל ישראל כולם עושים רצונו יתברך, ונתפרדה האגודה אחת המאגדת את כלל ישראל, ופנחס שהרגו וקנא קנאת ה' לבטל עוברי עבירה מתוך כלל ישראל, הוא גרם שכלל ישראל יהיו נאגדים עוד פעם באגודה אחת בלי שום פירוד ויוצא מן הכלל, ולכן זכה לברית שלום.

ענייני סיום מסכת

ע"א עיי"ש] אמר רבא שרי צורבא מדרבנן לאוקמיה נפשיה באתריה דלא ידעי ליה. ואי לישנא דצורבא מדרבנן משמע עם כל המתיבתא. אם כן מה צריך לאודעיה נפשיה. הלא מסתמא כבר יודעין אותו. אלא ש"מ עיקר כדפירשתי.

יש"ש ב"ק פ"ז אות מז

כתב החידושי הרי"מ זי"ע מה שמנהג בין החסידים לעשות סיום מסכת בהט' ימים שמן ר"ח אב עד תשעה באב. ואמר משום שביהמ"ק נחרב משום שנאת חנם שהיה ביניהם [יומא ט:] ובמס' שבת [דף קיח.] אמר אביי תיתי לי דכי חזינא צורבא מרבנן דשלים מסכת עבידנא יומא טבא לרבנן. חזינן דאחד מרבנן דסיים מסכת החבירים היו עושים הסעודה ושמחין זה עם זה וזהו הפך שנאת חנם ומשום שבימים אלו הי' החורבן משום שנאת חנם. לכן עושים הסיום תיקון לזה.

חידושי הרי"ם עה"ת ירושלים תשמ"ו עמ' רל

יבמות

ידוע בשער בת רבים מה שאמרו בשם הגר"א [והובא בס' דברי אליהו דצ"ה ע"ב] כי בתיבת סיום הנגלה והנסתר עולים במספר שוה. סמ"ך ס' ששים וכן המילוי מ"ך ששים. יו"ד י' עשר וכן המילוי ו"ד עשר. ו"ו ו' שש וכן המילוי ו' שש. מ"ם מ' ארבעים וכן המילוי ם ארבעים לרמוז שהן הנגלה שהשתתף בפועל בעת הלימוד כולו והן הנסתר דהיינו שלא למד רק שמשותף בעת הסיום שניהם שוים בסעודת מצוה של הסיום. ע"כ. וכ"כ בשו"ת ויצבור יוסף שווארץ [ס"ס ז] בשם הרב הקדוש מאפטא בעל אוהב ישראל ואמר ע"ז הרה"ק מאפטא "ועם נעלמים לא אבוא" [תהילים כו ד] היינו אני רוצה לסיים המסכתא בעצמי ואיני רוצה להיות סמוך על שלחן אחרים.

שו"ת יביע אומר ח"ד [חאו"ח סימן מב אות ג]

ובתשיעי ספק שמיני אנו עושין שמחת תורה ומסיימין התורה ומתחילין בראשית וחתני תורה עושין סעודה לכבוד גמר תורה. ובמלכותנו בשושני"א עושים חתני תורה סעודה גמורה ומזמנין מבני הקהל ונותנים להם מאכלים טובים אוזות ותרנגולין - ומצאתי עיקרו של מנהג אני המחבר יצחק בר' משה נב"ה בתחילת מדרש שיר השירים [פ"א פ"ט] "ויבוא ירושלים ויעמוד לפני ארון ברית ה'" א"ר יצחק מיכן שעושין סעודה לגמרה של תורה. גבי שלמה המלך כתיב "הנה עשיתי כדברך הנה נתתי לך לב חכם ונבון אשר כמוך לא היה לפניך ואחריו לא יקום כמוך" וכתיב "ויקץ שלמה והנה חלום ויבוא ירושלים ויעמוד לפני ארון ברית ה' ויעל עולות ויעש שלמים ויעש משתה לכל עבדיו" הנה כשנתן לו הקב"ה חכמה לכבוד החכמה עשה משתה. ומיכן למד ר' יצחק שהגומר תורה שכולה חכמה שצריך לעשות סעודה ומשתה. ספר אור זרוע - ח"ב אות שכ

ויש להעיר על המדרש הנ"ל הרי שלמה המלך עשה משתה על שהבטיחו הקב"ה "הנה נתתי לך לב חכם ונבון אשר כמוך לא היה לפניך ואחריך לא יקום כמוך" וא"כ אינו שייך לסיום ולגמרה של תורה אדרבא הרי רק עכשיו שלמה המלך התחיל לדעת את החכמה והוא שמחת התחלה ולא שמחת סיום ובארו בשם הגאון רבי חיים מבריסק זצ"ל שעיקר שמחת הסיום אינה על מה שסיים שהרי ודאי חייב אדם לסיים כל מסכת שלמד אלא השמחה על התחלה חדשה שמעתה הרי הוא אדם שיודע מסכתא שלימה וממילא כל לימוד מכאן ולהבא אינו לימוד רגיל אלא הרבה יותר באיכות בעומק ורוחב שיכול לו לדמות מילתא למילתא וכו' וזהו הדמיון לשלמה שביום שקיבל חכמה הרי הוא לומד ומתעלה הרבה יותר. א"ה

אחר מתן תורה כתיב "ואל אצילי בני ישראל לא שלח ידו ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו" [שמות כד יא] וכתב הרמב"ן שם "טעם וישתו - שעשו שמחה ויום טוב כי כן חובה לשמוח בקבלת התורה כאשר צוה בכתבם כל דברי התורה על האבנים וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת לפני ה' אלהיך [דברים כז ז] וכתוב בשלמה [דהי"ב א יב] החכמה והמדע נתון לך וגו' מיד ויבא ירושלם ויעש משתה לכל עבדיו [מ"א ג טו] ואמר רבי אלעזר מכאן שעושין משתה לגמרה של תורה [שהש"ר א ט] ונאמר בדוד אביו בהתנדבם לבנין בית המקדש ויזבחו לה' זבחים ויעלו עולות לה' וגו' ויאכלו וישתו לפני ה' ביום ההוא בשמחה גדולה [דהי"א כט כא-כב] ואף כאן ביום חתונת התורה כן עשו" רמב"ן עה"ת שמות כד יא

ומבואר מדברי הרמב"ן הנ"ל דסיום מסכת הוא שמחה של סיום כיום חתונת התורה כיון שאדם שמסיים מסכת הוא קונה עוד חלק בתורה בקנין נפשו ובשו"ת מהר"ם שיק [חיו"ד סימן שסז] מבאר דמהרמב"ן מבואר דיש מקור לסעודת סיום מן התורה. א"ה

"ויסמכו אהרן ובניו את ידיהם על ראש האיל" [בראשית ח כב] בשמחה ואותו היום עשאוהו יו"ט משל לפורע את חובו ועושה יו"ט כך כיון שנתקדשו הכהנים ונתקדשו הכלים עשאוהו לאותו היום יו"ט מכאן סמכו חכמים שכל המשלים מסכתא צריך לעשות יו"ט לחבירו כל שכן שמשלים לימודה וכן היה עושה כהן גדול יו"ט לאחיו בשעה שהיה יוצא בשלום מן הקודש. מדרש לקח טוב פרשת צו